

ધૂમકેતુ કૃત પોસ્ટઓફિસ નવલિકામાં જોવા મળતું હૃદય પરિવર્તન

ડૉ. સુરેશ મેવાડા

પોસ્ટઓફિસ વાર્તામાં મુખ્ય કરુણ રસ છે. પરદેશ વસેલી પોતાની પુત્રી મરિયમના કુશળ સમાચાર જાણવા-પામવાની એક વૃદ્ધ એકાકી પિતાની ઠેઠ મૃત્યું સુધી અતૃપ્ત જ રહેતી ત્રીવ જંખના અહીં અલીડોસાના પાત્રમાં વ્યક્ત થઈ છે. મનુષ્યનું જીવન કેવું વિચિત્ર અને વિષમ છે જ્યારે જે વસ્તુ આવી મળે છે ત્યારે આપણે માટે એનો કશોય અર્થ રહ્યો હોતો નથી. અલીડોસો-પાંચ પાંચ વર્ષના લાંબા સમય સુધી રોજ-રોજ પુત્રી મરિયમના પત્રની વેદના ભરી પ્રતીક્ષા કરે છે. પણ પત્ર આવતો નથી. પત્રની પ્રતીક્ષામાં અલીડોસો મરી પરવારે છે. જ્યારે એના મૃત્યુ પછી બે-ત્રણ દિવસમાં જ એની પુત્રી મરિયમનો પત્ર આવે છે. પણ હવે એ પત્ર અલીડોસાના પિતૃહૃદયની વ્યથાને ઠારી શકે એમ નથી. કારણકે તે મરી પરવાર્યો છે. અવસર ચૂક્યા પહેલાની જેમ જીવનમાં સદભાગ્ય આવે છે ત્યારે એટલું મોડું અને કસમયે આવે છે એનો કશો લાભ કે આનંદ માનવીને મળતો નથી, જીવનની આ વિષમતા ત્રીવ કરુણ સૂરે અહીં વ્યક્ત થવા પામી છે.

કોચમેન અલીડોસો, ભરશિયાળાની કાતિલ ઠંડીમાં અર્ધ ઉઘાડા શરીરે ગામ બહાર આવેલ પોસ્ટઓફિસે વહેલી પરોઢમાં પુત્રીના પત્રની તપાસ કરવા જતો અલી પાગલ અને ધૂની જણાઈ આવતો પોસ્ટઓફિસના કર્મચારીઓ દ્વારા હડધૂત થતો, ઉપહાસ પામતો અલીડોસો રોજ-રોજ પોસ્ટ ઓફિસે હાજર થતો અને જીવનના આખરી દિવસે મર્યા પછી પુત્રીનો પત્ર પોતાની કબર પર પહોંચે એવી વ્યવસ્થા ગોઠવતો અલી ડોસો કરુણ રસ વ્યક્ત કરે છે. પોસ્ટમાસ્તરની દીકરીની બિમારી અને એ નિમિત્તે એમને થતું અલીના વ્યથિત પિતૃ હૃદયનું સાચું અભિજ્ઞાન અહીં કરુણ રસને ઉપકારક નીવડતું જોવા મળે છે. ઝાંખા પરોઢથી શરૂ થતી આ વાર્તા ધીમે ધીમે ઊતરતા રાત્રિના અંધકાર સાથે પૂરી થાય છે અને પરોઢના ઝાંખા પ્રકાશ જેવી ધૂંધળી આશા અને અંધકારમય મૃત્યું વચ્ચે જિવાઈ રહેલા માનવજીવનનો કરુણ અણસાર આપણને આપે છે.

આમ, શ્રવણપોસ્ટઓફિસ' વાર્તામાં જાત અનુભવનો દુઃખદ આઘાત પામી સ્નેહ અને સમભાવની દૃષ્ટિ પામતા બે માનવીઓ—અલી અને પોસ્ટ માસ્તરના હૃદય પરિવર્તન જોવા મળે છે. અલી અને પોસ્ટ માસ્તર બંને પોતે જ્યારે સ્નેહજનિત ચિંતાનો દુઃખદ અનુભવ કરે છે ત્યારે દુઃખ અને વેદના સમજવા જેટલી દૃષ્ટિની વિશાળતા પામી શકે છે. જે સત્યતા લેખકે અહીં નિરૂપી છે. માનવી જો અન્ય માનવીના દુઃખને ઓળખતો થાયતો જગતમાં ઘણા સંઘર્ષ, મુશ્કેલીઓ દૂર થઈ જાય. આપણે એકબીજાને સાચી રીતે ઓળખી શકતા જ નથી અને એના લીધે જ ઘણા બધાં દુઃખો ઉદભવે છે. જે બાબત ધૂમકેતું અહીં સ્પષ્ટ રીતે વ્યક્ત કરતા જોવા મળે છે. શ્રમાણસ જો પોતાની દૃષ્ટિ છોડી બીજાની દૃષ્ટિએ જોતો થાયતો જગતના અડધા દુઃખો આપોઆપ નાશ પામે.'

સંદર્ભ

૧. ધૂમકેતુ કૃત તણખા મંડળ-૧ (૧૯૨૬)